

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvyaē ayōdhyākāṇḍē

॥ navamaḥ sargaḥ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ navamaḥ sargaḥ ॥

kubjāyāḥ kucakrēṇa kaikēyyāḥ kōpabhavanē pravēśaḥ

*ēvamuktā tu kaikēyī
krōdhēna jvalitānanā |
dīrghamuṣṇaṃ viniḥśvasya
mantharāmidamabravīt || 2.9.1 ||*

*adya rāmamitaḥ kṣipraṃ
vanaṃ prasthāpayāmyaham |
yauvarājyēna bharaṭaṃ
kṣipramadyābhiṣēcayē || 2.9.2 ||*

*idaṃ tvidānīṃ sampaśya
kēnōpāyēna sādhayē |
bharataḥ prāpnuyād rājyaṃ
na tu rāmaḥ kathañcana || 2.9.3 ||*

*ēvamuktā tu sā dēvyā
mantharā pāpadarśinī |
rāmārthamupahiṃsantī
kaikēyīmidamabravīt || 2.9.4 ||*

hantēdānīm prapaśya tvaṃ
 kaikēyi śrūyatām vacaḥ |
 yathā tē bharatō rājyaṃ
 putraḥ prāpsyati kēvalam || 2.9.5 ||

kiṃ na smarasi kaikēyi
 smarantī vā nigūhasē |
 yaducyamānamātmārthaṃ
 mattastvaṃ śrōtomicchasi || 2.9.6 ||

mayōcyamānaṃ yadi tē
 śrōtuṃ chandō vilāsini |
 śrūyatāmabhidhāsyāmi
 śrutvā caitad vidhīyatām || 2.9.7 ||

śrutvaivaṃ vacanaṃ tasyā
 mantharāyāstu kaikayī |
 kiñcidutthāya śayanāt
 svāstīrṇādidamabravīt || 2.9.8 ||

kathayasva mamōpāyaṃ
 kēnōpāyēna mantharē |
 bharataḥ prāpnuyād rājyaṃ
 na tu rāmaḥ kathañcana || 2.9.9 ||

ēvamuktā tadā dēvyā
 mantharā pāpadarśinī |
 rāmārthamupahiṃsantī
 kaikēyīmidamabravīt || 2.9.10 ||

purā dēvāsurē yuddhē
saha rājarṣibhiḥ patiḥ |
agacchat tvāmupādāya
dēvarājasya sāhyakṛt || 2.9.11 ||

diśamāsthāya kaikēyi
dakṣiṇām daṇḍakān prati |
vaijayantamiti khyātaḥ
puram yatra timidhvajaḥ || 2.9.12 ||

sa śambara iti khyātaḥ
śatamāyō mahāsurah |
dadau śakrasya saṅgrāmaḥ
dēvasaṅghairanirjitaḥ || 2.9.13 ||

tasmin mahati saṅgrāmē
puruṣān kṣatavikṣatān |
rātrau prasuptān ghnanti sma
tarasāpāsya rākṣasāḥ || 2.9.14 ||

tatrākarōnmahāyuddham
rājā daśarathastadā |
asuraiśca mahābāhuḥ
śastraiśca śakalīkṛtaḥ || 2.9.15 ||

apavāhya tvayā dēvi
saṅgrāmānnaṣṭacētanaḥ |
tatrāpi vikṣataḥ śastraiḥ
patistē rakṣitastvayā || 2.9.16 ||

tuṣṭēna tēna dattau tē
 dvau varau śubhadarśanē |
 sa tvayōktaḥ patirdēvi
 yadēcchēyaṃ tadā varam || 2.9.17 ||

gr̥hṇīyāṃ tu tadā bharta -
 stathētyuktaṃ mahātmanā |
 anabhijñā hyahaṃ dēvi
 tvayaiva kathitaṃ purā || 2.9.18 ||

kathaiṣā tava tu snēhā -
 nmanasā dhāryatē mayā |
 rāmābhiṣēkasambhārā -
 nnigr̥hya vinivartaya || 2.9.19 ||

tau ca yācasva bhartāraṃ
 bharatasyābhiṣēcanam |
 pravrajanaṃ ca rāmasya
 varṣāṇi ca caturdaśa || 2.9.20 ||

caturdaśa hi varṣāṇi
 rāmē pravrajitē vanam |
 prajābhāvagatasnēhaḥ
 sthiraḥ putrō bhaviṣyati || 2.9.21 ||

krōdhāgāraṃ praviśyādya
 kruddhēvāśvapatēḥ sutē |
 śēṣvānantarhitāyāṃ tvaṃ
 bhūmau malinavāsini || 2.9.22 ||

mā smainaṃ pratyudīkṣēthā
 mā cainamabhibhāṣathāḥ |
 rudantī pārthivaṃ dṛṣṭvā
 jagatyāṃ śōkalālasā || 2.9.23 ||

dayitā tvam sadā bhartu -
 ratra mē nāsti saṃśayaḥ |
 tvatkr̥tē ca mahārājō
 viśēdapi hutāśanam || 2.9.24 ||

na tvāṃ krōdhayituṃ śaktō
 na kruddhāṃ pratyudīkṣitum |
 tava priyārthaṃ rājā tu
 prāṇānapi parityajēt || 2.9.25 ||

na hyatikramituṃ śakta -
 stava vākyaṃ mahīpatiḥ |
 mandasvabhāvē budhyasva
 saubhāgyabalamātmanaḥ || 2.9.26 ||

maṇimuktāsuvarṇāni
 ratnāni vividhāni ca |
 dadyād daśarathō rājā
 mā sma tēṣu manaḥ kṛthāḥ || 2.9.27 ||

yau tau dēvāsurē yuddhē
 varau daśarathō dadau |
 tau smāraya mahābhāgē
 sō'rthō na tvā kramēdati || 2.9.28 ||

yadā tu tē varam dadyāt
 svayamutthāpya rāghavaḥ |
 vyavasthāpya mahārājaṃ
 tvamimaṃ vṛṇuyā varam || 2.9.29 ||

rāmapravrajanaṃ dūraṃ
 nava varṣāṇi pañca ca |
 bharataḥ kriyatām rājā
 pṛthivyām pārthivarṣabha || 2.9.30 ||

caturdaśa hi varṣāṇi
 rāmē pravrajitē vanam |
 rūḍhaśca kṛtamūlaśca
 śeṣaṃ sthāsyati tē sutaḥ || 2.9.31 ||

rāmapravrajanaṃ caiva
 dēvi yācasva taṃ varam |
 ēvaṃ sētsyanti putrasya
 sarvārthāstava kāmīni || 2.9.32 ||

ēvaṃ pravrajitaścaiva
 rāmō'rāmō bhaviṣyati |
 bharataśca gatāmitra -
 stava rājā bhaviṣyati || 2.9.33 ||

yēna kālēna rāmaśca
 vanāt pratyāgamiṣyati |
 antarbaḥśca putrastē
 kṛtamūlō bhaviṣyati || 2.9.34 ||

saṅgrhītamanuṣyaśca
 suhr̥dbhiḥ sākamātmavān |
 prāptakālaṃ nu manyē'haṃ
 rājānaṃ vītasādhvasā || 2.9.35 ||

rāmābhiṣēkasaṅkalpā -
 nnigṛhya vinivartaya |
 anarthamartharūpēṇa
 grāhitā sā tatastayā || 2.9.36 ||

hr̥ṣṭā pratītā kaikēyī
 mantharāmidamabravīt |
 sā hi vākyēna kubjāyāḥ
 kiśōrīvōtpathaṃ gatā || 2.9.37 ||

kaikēyī vismayam prāpya
 paraṃ paramadarśanā |
 prajñāṃ tē nāvajānāmi
 śrēṣṭhē śrēṣṭhābhidhāyini || 2.9.38 ||

pr̥thivyāmasi kubjānā -
 muttamā buddhiniścayē |
 tvamēva tu mamārthēṣu
 nityayuktā hitaiṣiṇī || 2.9.39 ||

nāhaṃ samavabuddhyēyaṃ
 kubjē rājñāścikīrṣitam |
 santi duḥsaṃsthitāḥ kubjā
 vakrāḥ paramapāpikāḥ || 2.9.40 ||

tvamḥ padmamiva vātēna
 sannatā priyadarśanā |
 urastē'bhiniviṣṭam vai
 yāvat skandhāt samunnatam || 2.9.41 ||

adhastāccōdaramḥ śāntam
 sunābhamiva lajjitam |
 pratipūrṇam ca jaghanam
 supīnau ca payōdharau || 2.9.42 ||

vimalēndusamam vaktra -
 mahō rājasi mantharē |
 jaghanam tava nirmuṣṭam
 raśanādāmabhūṣitam || 2.9.43 ||

jaṅghē bhṛśamupanyastē
 pādau ca vyāyatāvubhau |
 tvamāyatābhyām sakthibhyām
 mantharē kṣaumavāsini || 2.9.44 ||

agratō mama gacchantī
 rājasē'tiva śōbhanē |
 āsan yāḥ śambarē māyāḥ
 sahasramasurādhipē || 2.9.45 ||

hṛdayē tē niviṣṭāstā
 bhūyaścānyāḥ sahasraśaḥ |
 tadēva sthagu yad dīrgham
 rathaghōṇamivāyatam || 2.9.46 ||

matayaḥ kṣatravidyāśca
 māyāścātra vasanti tē |
 atra tē'haṃ pramōkṣyāmi
 mālāṃ kubjē hiraṇmayīm || 2.9.47 ||

abhiṣiktē ca bharatē
 rāghavē ca vanam gatē |
 jātyēna ca suvarṇēna
 suniṣṭaptēna sundari || 2.9.48 ||

labdhārthā ca pratītā ca
 lēpayiṣyāmi tē sthagu |
 mukhē ca tilakaṃ citraṃ
 jātarūpamayaṃ śubham || 2.9.49 ||

kārayiṣyāmi tē kubjē
 śubhānyābharaṇāni ca |
 paridhāya śubhē vastrē
 dēvatēva cariṣyasi || 2.9.50 ||

candramāhvayamānēna
 mukhēnāpratimānanā |
 gamiṣyasi gatiṃ mukhyāṃ
 garvayantī dviṣajjanē || 2.9.51 ||

tavāpi kubjāḥ kubjāyāḥ
 sarvābharaṇabhūṣitāḥ |
 pādau paricariṣyanti
 yathaiva tvaṃ sadā mama || 2.9.52 ||

iti praśasyamānā sā
 kaikēyīmidamabravīt |
 śayānāṃ śayanē śubhrē
 vēdyāmagñiśikhāmiva || 2.9.53 ||

gatōdakē sētubandhō
 na kalyāṇi vidhīyatē |
 uttiṣṭha kuru kalyāṇaṃ
 rājānamanudarśaya || 2.9.54 ||

tathā prōtsāhitā dēvī
 gatvā mantharayā saha |
 krōdhāgāraṃ viśālākṣī
 saubhāgyamadagarvitā || 2.9.55 ||

anēkaśatasāhasraṃ
 muktāhāraṃ varāṅganā |
 avamucya varārḥāṇi
 śubhānyābharaṇāni ca || 2.9.56 ||

tadā hēmōpamā tatra
 kubjāvākyavaśaṅgatā |
 saṃviśya bhūmau kaikēyī
 mantharāmidamabravīt || 2.9.57 ||

iha vā māṃ mṛtāṃ kubjē
 nṛpāyāvēdayiśyasi |
 vanaṃ tu rāghavē prāptē
 bharataḥ prāpsyatē kṣitim || 2.9.58 ||

suvarṇēna na mē hyarthō
 na ratnairna ca bhōjanaiḥ |
 ēṣa mē jīvitasyāntō
 rāmō yadyabhiṣicyatē || 2.9.59 ||

athō punastāṃ mahiṣīm mahīkṣitō
 vacōbhiratyarthamahāparākramaiḥ |
 uvāca kubjā bharatasya mātaraṃ
 hitaṃ vacō rāmamupētya cāhitam || 2.9.60 ||

prapatsyatē rājyamidaṃ hi rāghavō
 yadi dhruvaṃ tvaṃ sasutā ca tapsyasē |
 tatō hi kalyāṇi yatasva tat tathā
 yathā sutastē bharatō'bhiṣēkṣyatē || 2.9.61 ||

tathātividdhā mahiṣīti kubjayā
 samāhatā vāgiṣubhirmuhurmuhuh |
 vidhāya hastau hṛdayē'tivismitā
 śaśaṃsa kubjāṃ kupitā punaḥ punaḥ || 2.9.62 ||

yamasya vā māṃ viṣayaṃ gatāmitō
 niśamya kubjē prativēdayiṣyasi |
 vanaṃ gatē vā sucirāya rāghavē
 samṛddhakāmō bharatō bhaviṣyati || 2.9.63 ||

ahaṃ hi naivāstaraṇāni na srajō
 na candanaṃ nāñjanapānabhōjanam |
 na kiñcidicchāmi na cēha jīvanaṃ
 na cēditō gacchati rāghavō vanam || 2.9.64 ||

athaivamuktvā vacanaṃ sudāruṇaṃ
nidhāya sarvābharaṇāni bhāminī |
asaṃskṛtāmāstaraṇēna mēdinīṃ
tadādhiśīśyē patitēva kinnarī || 2.9.65 ||

udīrṇasaṃrambhatamōvṛtānanā
tadāvamuktōttamamālyabhūṣaṇā |
narēndrapatnī vīmanā babhūva sā
tamōvṛtā dyauriva magnatārakā || 2.9.66 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmikīyē ādikāvyē
ayōdhyākāṇḍē navamaḥ sargaḥ ||